

บทความวิชาการ (Article)

ครอบครัว Hawking ผู้รักดนตรี

The Hawking: The Life as the Music Lovers

ชาญกิจ กันฉ่อง

ภาควิชาฟิสิกส์และวัสดุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

บทความนี้เรียบเรียงจากเนื้อหาที่น่าสนใจในเสวนาวิชาการรำลึกถึง ศาสตราจารย์สตีเฟน ฮอว์กิง ที่เพิ่งจากไปในวันที่ 14 มีนาคม พ.ศ. 2561 ซึ่งจัด ณ วิทยาลัยเพื่อการค้นคว้าระดับรากฐาน (IF: The Institute for Fundamental Study) มหาวิทยาลัยนเรศวร สตีเฟน ฮอว์กิง เป็นนักฟิสิกส์ผู้ยิ่งใหญ่ในยุคปัจจุบัน และเป็นที่ทราบกันดีว่า เขาเป็นโรค ALS ที่ทำให้ขยับร่างกายส่วนใหญ่มิได้ บทความนี้ไม่ได้เน้นผลงานทางฟิสิกส์ของฮอว์กิง แต่เน้น "ความรักในดนตรี" อันเป็นบุคลิกภาพสำคัญหนึ่งของครอบครัวฮอว์กิง รวมทั้งเล่าชีวิตเบื้องหลังการเป็นนักฟิสิกส์ผู้ยิ่งใหญ่ว่าเป็นการฝ่าอุปสรรคต่างๆ ทั้งในทางจิตใจและโลกภายนอก จากอดีตชีวิตที่ สตีเฟน ฮอว์กิง และ เจน ฮอว์กิง ผู้เป็นอดีตภรรยา เล่าไว้เอง

คำสำคัญ: สตีเฟน ฮอว์กิง, เจน วิลด์ ฮอว์กิง, ดนตรีคลาสสิก, ชีวิตประวัติ, วิทยาลัยเพื่อการค้นคว้าระดับรากฐาน (IF)

Abstract

This article was arranged from the content present at an informal academic seminar held at Institute for Fundamental Study (IF), Naresuan University, for professor Stephen Hawking's memorial as he had just passed away on 14 March 2018. Stephen Hawking is a great physicist of the present time. He is also well known as a patient with ALS disease which causes him disability in moving the major part of his body. This article does not focus on his great works on physics but focuses on the "love of music" which is a remarkable personality of Hawking's family. This article also tells the life story behind the figure of the great physicist: the struggle of Hawking's family to encounter the obstacles in both mind and physical world, according to autobiographies which were told by Stephen and Jane Hawking, his ex-wife.

Key words: Stephen Hawking, Jane Wilde Hawking, Classical Music, Biography, Institute for Fundamental Study (IF)

“Even if we found a complete theory of the universe, it wouldn't remove the need for music”

(ถึงแม้เราได้ค้นพบทฤษฎีที่สมบูรณ์ของเอกภพ ก็จะไม่ลบความจำเป็นของดนตรี): Stephen Hawking [1]

Prof. Stephen Hawking (ค.ศ.1942-2018) ศาสตราจารย์ลูการ์เซียน (Lucasian Professor of Mathematics) ของมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ (University of Cambridge) ผู้เป็นนักฟิสิกส์ทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่ในยุคปัจจุบันที่มีคุณูปการสำคัญต่อการศึกษาทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไป, จักรวาลวิทยา, และเป็นผู้หนึ่งที่บุกเบิกวิชาทฤษฎีสถานควอนตัมในอวกาศเวลาโค้ง (quantum field theory in curved spacetime) ซึ่งเป็นการพยายามเบื้องต้นในการเชื่อมโยงทฤษฎีสถานควอนตัมเข้ากับความโน้มถ่วง ผู้เขียนได้เรียบเรียงบทความฉบับนี้จากเนื้อหาที่ใช้งานเสวนา

วิชาการ “Prof. Stephen Hawking: นักฟิสิกส์ทฤษฎีผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาทฤษฎีของหลุมดำและควอนตัมของความโน้มถ่วง” เพื่อรำลึกถึง Hawking ในโอกาสที่เขาเพิ่งเสียชีวิตไปในวันที่ 14 มี.ค. 2561 ที่ **วิทยาลัยเพื่อการค้นคว้าระดับรากฐาน (IF: The Institute for Fundamental Study “The Tah Poe Academia Institute”)** มหาวิทยาลัยนเรศวร ในวันศุกร์ 23 มี.ค. 2561 [2]

ผู้เขียนเจตนาเขียนบทความรำลึกถึง Stephen Hawking บทนี้ในอีกแนวทางหนึ่งที่ไม่ค่อยได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเล่าในเสวนาวิชาการที่รำลึกถึงเขาเท่าที่จัดในเมืองไทย โดยไม่ได้เน้นผลงานทางฟิสิกส์ แต่เน้น “ความรักในดนตรี” ซึ่งเป็นบุคลิกภาพสำคัญอีกด้านหนึ่งของ Stephen Hawking และครอบครัวที่ดูแลเขา ซึ่งเขาและอดีตรรยาเล่าไว้เองในเอกสารหลักที่ผู้เขียนใช้ 2 ชิ้น คือ “สู่อันันตกาล: ชีวิตฉัน และสติเฟิน ฮอว์กิ้ง (Travelling to Infinity: My Life with Stephen)” [3] และ “ประวัติย่อของตัวผม (My Brief History)” [4] เล่มแรกเขียนโดย **Jane Wilde Hawking** อดีตรรยาของ Hawking ที่ใช้ชีวิตร่วมกับเขา 30 ปี และเล่มถัดมาเป็นอัตชีวประวัติที่เขาเขียนเอง ทั้งสองเล่มเปรียบเสมือนเพลงอุปรากรที่ร้องคู่กัน (duet) ผู้สนใจควรอ่านคู่กันอย่างยิ่งเพื่อความครบถ้วนของเรื่องราวและบทเรียนชีวิตจากมุมมองของผู้อาวุโสทั้งสอง หมายเหตุว่า หนังสือของ Jane เล่าเรื่องราวละเอียดกว่ามาก ทำให้บทความนี้เป็นมุมมองจากครอบครัว Hawking โดยเฉพาะจาก Jane มากกว่าตัวเขาเอง (ในบทความนี้จะเรียก Stephen Hawking ตามนามสกุลว่า Hawking อย่างที่คนทั่วไปคุ้นเคย ส่วนสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัวจะเรียกชื่อแรกตามหนังสืออัตชีวประวัติของทั้งสอง ส่วนบุคคลอื่นๆ ที่ห่างออกไปก็จะเรียกตามนามสกุล)

Hawking ชอบดนตรีคลาสสิกและอุปรากร (opera) [1,3] คุณชายของเขาเป็นนักเปียโน Jane เล่าว่าการชมอุปรากรเป็นการใช้เวลาว่างตามปกติของครอบครัว Hawking สมัยหนุ่มๆ เขามีตั๋วชมอุปรากรเก็บไว้มากมาย สมัยหนึ่งที่ทั้งคู่ยังหนุ่มสาวนัดพบกัน Hawking พา Jane แอบเข้าไปในโรงละครตอนที่อุปรากรเลิกแล้ว โดยแอบขึ้นไปเล่นบนเวที โชคดีว่าประตูด้านข้างยังเปิดทำให้ทั้งคู่กลับออกไปได้ด้วย ความสนุกสนาน ไม่โชคร้ายถูกขังไว้ในโรงละครที่ปิดไฟมืดทั้งคืน

Jane เล่าว่านอกจากปัญหาสุขภาพที่อันตรายเป็นของ Hawking แล้ว (Jane เปรียบปัญหาสุขภาพเป็น “มือที่สาม” ที่เข้ามาแทรกในชีวิตรอบครัว) ก็ยังมี ฟิสิกส์ ในฐานะ “มือที่สี่” ที่เอาเวลาของครอบครัวไปมาก Jane ได้นำคำบรรยายของ Mileva Maric ภรรยาคนแรกของ Einstein ในการฟ้องหย่ากับ Einstein มาเปรียบเทียบกับเรื่องนี้ [3]:

“...ฉันรู้สึกว่ายังมีมือที่สี่ซึ่งได้เข้ามาครอบงำชีวิตสมรสที่แน่นขนัดของเราเพิ่มขึ้นอีก ตัวละครตัวที่สี่ได้เผยตัวในตอนแรกภายในรูปแบบของเพื่อนที่สงบและไว้ใจได้ คอยชี้แนะหนทางสู่ความสำเร็จ และช่วยเติมเต็มให้สำหรับใครก็ตามที่ยินดีทำตามคำสั่งของเธอ ซึ่งแท้จริงแล้ว เธอก็ได้พิสูจน์ว่าเธอเป็นศัตรูที่ไม่เคยอ่อนข้อ ราวกับบรรดาเมียขี้บ่น หรือราวกับนางปิกนีย์ไซเรนจากตำนานเทพของกรีก ผู้ไม่เคยย่อท้อที่จะล่อลวงผู้ซึ่งรักเธอให้พลัดตกลงไปสู่สายน้ำแห่งความหลงใหล เธอไม่ได้เป็นอะไรนอกไปเสียจาก ฟิสิกส์ ทั้งนี้ ตามข้อกล่าวหาจากภรรยาคนแรกของไอน์สไตน์ ที่บรรยายถึงตัวของเขาในการฟ้องหย่า”

Hawking ทำงานฟิสิกส์ด้วยการนั่งนิ่งคิดถึงลึกลงไปกับการคิดคำนวณในใจหลายๆ ชั่วโมงต่อวัน เขาไม่ชอบให้ใครรบกวน แม้แต่คนในครอบครัว เขาจะเปิดเครื่องเสียงเล่นแผ่นบันทึกดนตรีคลาสสิกด้วยระดับเสียงสูงสุด ส่วนใหญ่เป็นดนตรีของ Wagner (Hawking เคยให้สัมภาษณ์และบอกรายการ (list) ดนตรีชิ้นที่เขาชอบไว้ [5] สำหรับดนตรีชิ้นต่างๆ ที่ผู้เขียนกล่าวถึงในบทความนี้มาจากหนังสือของ Jane [3] และ Hawking [4] ซึ่งอาจไม่ตรงกับรายการดังกล่าวบ้าง) Hawking ไม่ชอบบัลเลต์ เขาเคยบอก Jane สมัยที่เริ่มคบกันว่า “บัลเลต์เป็นการใช้เวลาโดยเปล่าประโยชน์ และดนตรีประกอบการแสดงก็เป็นดนตรีแบบพื้นๆ ไม่คุ้มค่าที่จะฟัง” [3] Hawking เริ่มฟัง Wagner ตอนที่เขาเริ่มป่วยเป็น ALS ซึ่งตรวจวินิจฉัยพบตอนเขาอายุราวๆ 21 ปี เขาชอบฟังอุปรากรของ Wagner เรื่อง “The Ring Cycle” โดยเฉพาะขณะที่ทำงานฟิสิกส์ (อุปรากรเรื่องยาวนี้เป็น series มีอยู่ 4 ตอน ถ้าเปิดบันทึกเทปฟังทั้งหมด ก็มีความยาวนาน 10 ชั่วโมงทีเดียว)

สำหรับโรค ALS หรือ **Amyotrophic Lateral Sclerosis** หรือ **Lou Gehrig's disease** [6] เป็นโรคเกี่ยวกับความเสื่อมของระบบประสาทสั่งการ (motor neuron) กล้ามเนื้อลาย ทำให้ผู้ป่วยมีกล้ามเนื้ออ่อนแรงลงไปเรื่อยๆ จนขยับไม่ได้ และยังมีผลต่อการพูดและการหายใจด้วย โรคนี้ไม่ติดต่อ แต่ทำให้ผู้ป่วยมีอาการแย่ลงเรื่อยๆ จนเสียชีวิตภายในไม่กี่ปี สำหรับกรณี Hawking นับเป็นปรากฏการณ์ทาง

การแพทย์ที่เขาสามารถมีอายุขึ้นถึง 76 ปี ครอบครัวและหมอลองของ Hawking มีข้อสันนิษฐานว่า [3] Hawking อาจจะได้รับบาดเจ็บจากเข็มที่ไม่สะอาดสมัยที่เขาไปเที่ยวประเทศอิหร่านในปีท้ายๆ ที่เรียนระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ทำให้เขาติดไวรัสที่ทำให้ลายระบบประสาทในเวลาต่อมา เป็นการบังเอิญว่าการผจญภัยในอิหร่านครั้งนั้น มีเหตุแผ่นดินไหว [4] ทำให้ Hawking ได้รับบาดเจ็บและต้องพักรักษาตัวระหว่างเดินทางกลับ

สำหรับ **Richard Wagner** (ค.ศ.1813–1883) คีตกวีที่ Hawking ชื่นชอบนั้น เป็นคีตกวีโรแมนติกยุคหลัง ผู้เขียนขอปริทัศน์ (review) ยุคดนตรีคลาสสิกต่างๆ ให้เห็นภาพดังนี้ (ผู้เขียนใช้คำบรรยายคร่าวๆ จากความรู้สึกในฐานะผู้ฟัง ส่วนคำนิยามเชิงเทคนิคจริงๆ สามารถค้นได้จาก wikipedia [7])

1. ดนตรีบาโรก (baroque music ราวๆ ค.ศ.1600–1750) เช่น คีตกวี Purcell, Vivaldi, Bach เป็นต้น มักเป็นแนวโรแมนติก น่ารัก เล่นได้เหมือนไม่มีที่สิ้นสุด หรือให้ความรู้สึก สรวิธา (serene) ยามเกรงพระเจ้า
2. ดนตรียุคคลาสสิก (classical period ราวๆ ค.ศ.1750–1820) เช่น คีตกวี Haydn, Mozart, Beethoven (ในช่วงต้น) มักเป็นแนวดนตรีไพเราะ น่ารัก สง่างาม เป็นช่วงรอยต่อกับยุคถัดไป
3. ดนตรีโรแมนติกยุคต้น (early romantic music ราวๆ ค.ศ.1780–1850) เช่น คีตกวี Beethoven (ในช่วงหลัง), Schubert, Mendelssohn เป็นต้น ดนตรีมักจะหวานซึ้ง กริธอารมณ์ อ่อนไหวงดงาม
4. ดนตรีโรแมนติกยุคหลัง (late romantic music ราวๆ ค.ศ.1850-1910 [8]) เช่น คีตกวี Wagner, Tchaikovsky, Rachmaninoff เป็นต้น ดนตรีมักจะอลังการ แสดงอารมณ์แปรผันรุนแรง (emotional) เต็มไปด้วยไฟปรารถนา และใช้เทคนิคการเล่นขั้นสูง

Jane เล่าว่าสมัยหนึ่งที่ทั้งคู่ยังหนุ่มสาวนัดพบกันไปดูอุปรากรเรื่อง “The Flying Dutchman” (ดูตัวอย่างการแสดงได้ในคลิปวิดีโอ [9]) ของ Wagner ที่ตัวเอกเป็นกัปตันเรือ [10] พยายามจะ ต่อสู้ดิ้นรน (struggle) ทำสิ่งที่แทบไปไม่ได้ เขาต้องการเล่นเรือผ่านแหลมกู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) สาบานกับปีศาจว่าถ้าเขาทำไม่ได้ เขาจะถูกสาปให้เล่นเรือ ต่อสู้ดิ้นรน ติดกับอยู่กลางพายุตลอดกาล เว้นแต่ว่าจะมีผู้หญิงที่รักเขาอย่างจริงใจ เขาถึงพบกับความสงบได้ เขาได้รับอนุญาตให้ขึ้นฝั่งทุก 7 ปีเพื่อตามหาผู้หญิงคนนั้น Hawking ยังเล่าถึงฉากคล้ายๆ กันในงานวิจัยของเขาที่ตรวจสอบความเป็นไปได้ของการเดินทางท่องเที่ยวเวลา (time travel) ตามทฤษฎีสัมพัทธภาพทั่วไปและทฤษฎีควอนตัมในหนังสืออัตชีวประวัติของเขาเองว่า [4]:

“...แม้จะไม่มีใครสนใจว่า อนาคตแสงหนึ่งๆ นั้นจะวิ่งวนครบรอบประวัติศาสตร์ของมันอย่างสมบูรณ์ในเวลาจำกัดหรือไม่ก็ตาม แต่ผมก็ยังได้พิสูจน์ว่ามีเส้นวิถีซึ่งมีช่วงเวลาจำกัดหลายเส้นที่เคลื่อนที่ด้วยความเร็วต่ำกว่าความเร็วของแสงด้วย เส้นวิถีเหล่านี้อาจเป็นประวัติศาสตร์ของผู้สังเกตซึ่งจะติดอยู่ในบริเวณจำกัดก่อนถึงขอบฟ้าโคชิ โดยจะวนไปรอบแล้วรอบเล่าเร็วขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งมีความเร็วเท่ากับความเร็วแสงในเวลาจำกัดค่าหนึ่ง ดังนั้น หากมีมนุษย์ต่างดาวสาวสวยคนหนึ่งเชิญคุณเข้าไปใน “จานบิน” ของเธอแล้วละก็ จงระวัง เพราะคุณอาจเข้าไปติดอยู่ในกับดักแห่งประวัติศาสตร์ที่วิ่งวนไม่หยุดภายในระยะเวลาจำกัดก็เป็นได้”

Jane เล่าว่าครั้งหนึ่งสมัยที่ทั้งคู่ยังหนุ่มสาวนัดพบกัน Hawking พา Jane ไปสอยเล่น croquet (กีฬาชนิดหนึ่ง มีอุปกรณ์ไม้ตีลูกบอลเข้าประตูเล็กๆ ในสนามหญ้า ถ้าใครเคยดูแอนิเมชันคลาสสิกเรื่อง “Alice in Wonderland” ของ Walt Disney ก็จะพบฉากที่ Alice กับ Queen of Hearts เล่น croquet กัน) ตอนนั้น Hawking เริ่มป่วยด้วยโรค ALS ทำให้เขาติดลูกไม้ไม่ได้ดังใจ เขาก็ยึดไม้ไว้คนเดียว ต่อสู้ดิ้นรนกับการตีลูกอยู่อย่างนั้นจนกว่าเขาจะพอใจผลการตี เขาเป็นคนต่อสู้ดิ้นรนไม่ยอมแพ้ง่ายๆ Jane บอกว่า Hawking เหมือนกับตัวเอกในอุปรากรเรื่อง “The Flying Dutchman” ที่เขาพา Jane ไปชม

ถึงแม้ Hawking ป่วยหนัก อาการแย่งเรื่อยๆ จนล้มเสี่ยงที่จะเสียชีวิตได้ทุกเมื่อ แต่ก็สามารถทำงานฟิสิกส์และจัดงาน (events) ต่างๆ รวมทั้งงานเคลื่อนไหวทางสังคมได้อย่างไม่รู้จักหยุดหย่อน ก็เพราะ “ความมุ่งมั่น” ของเขาที่พยายาม ต่อสู้ดิ้นรน ที่จะมีชีวิต เขาพยายามทำสิ่งที่เขาพอทำได้อย่างเต็มที่ ในช่วงแรกๆ ของการป่วย เขาพยายามทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเอง ถึงแม้ยากลำบากและช้ามากๆ แต่ก็เป็ผลดีให้อาการทรุดช้าลง [11] สำหรับในช่วงหลัง เขามีทีมพยาบาลและทีมเลขาประจำในการดูแลช่วยเหลือเขา

แต่การต่อสู้ดิ้นรนของเขาก็มีด้านกลับเหมือนกัน เขาดีใจมาก และมีความเชื่อฝังหัวในบางเรื่อง บางเรื่องก็ถูก และบางเรื่องก็ผิด การดูแลเขาไม่ใช่เรื่องง่ายๆ โรค ALS มีผลต่อการหายใจ บางครั้งเขาจะเกิดอาการ “ไอสำลัก” หายใจไม่ออก เหมือนมีมัจจุราชมามีปีกคอยจู่เข็ญเป็นครั้งคราว อย่างไม่แน่นอน และอาจทำให้เขาเสียชีวิตได้ทุกเมื่อ แต่แล้วมัจจุราชก็ปลดปล่อยให้เขามีชีวิตต่อไป เขาไม่ยอมกินยาหรืออาหารบางชนิด เช่น ยาเพนนิซิลลิน ด้วยเชื่อว่าจะส่งผลหรือแพ้ทำให้อาการป่วยแย่ลงหรือส่งผลต่ออาการไอสำลักดังกล่าว เขาเชื่อเมื่อ Jane ที่รู้วิธีปฐมพยาบาลภาวะไอสำลักและจัดการกับภาวะฉุกเฉินต่างๆ ได้ดี ในช่วงแรกๆ เขาไม่ยอมจ้างพยาบาลพิเศษเลย เขาคิดว่าเขาเกี่ยวกับร่างกายเขาเองมากกว่าหมอและพยาบาลเสียอีก แต่ลองคิดถึง Jane ว่า ต้องดูแล Hawking ตลอด 24 ชั่วโมงอย่างยากลำบาก เช่น การกินข้าว เข้านอน ฯลฯ และอาจเกิดเหตุระทึกขวัญได้เป็นครั้งคราว ในขณะที่ Jane ยังมีลูกเล็กๆ ที่ต้องดูแล และลูกๆ ก็ชนและป่วยบ่อย โดยที่สาเหตุหลักของครอบครัวสามารถล้มสลายลงเมื่อไหร่ก็ได้

นอกจากนี้ Hawking ยังไปทำงานและสัมมนาต่างประเทศบ่อยๆ คราวละนานๆ บางประเทศก็ไปยากและที่อยู่อาศัยไม่สะดวก สำหรับสุขภาพของ Hawking บรรดาลูกศิษย์และ Jane ต้องอุ้มเขาและแบกรวดขึ้นที่หนักมากขึ้นบนได เช่น ในภาวะสงครามเย็น ช่วงทศวรรษ 1960s และ 1970s นักฟิสิกส์ใน โลกเสรี กับ โซเวียต สามารถพบปะกันได้ทางเดียวที่ประเทศโปแลนด์ที่เป็นพรมแดนของสองโลกการเมือง, ในภายหลัง Hawking ยังได้ไปสัมมนาฟิสิกส์ที่รัสเซียหลายครั้ง Hawking ต้องการให้ Jane ติดตามไปดูแทบทุกครั้งที่เขาไปทำงานต่างประเทศ ในขณะที่ลูกๆ ต้องไปโรงเรียนหรือฝากไว้กับญาติหรือเพื่อนบ้าน ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ Hawking มีมาก Jane ต้องประหยัด เช่น ทำงานเป็นช่างตกแต่งภายในบ้านเอง ตอนที่ Hawking ไม่สามารถไ้รถเข็นที่เข็นด้วยมือได้แล้ว เขาได้เปลี่ยนไปใช้รถเข็นไฟฟ้าที่มีความเร็วพอสมควร ให้สามารถทำเวลาไปทำงานได้ด้วยตนเอง ที่ Jane ต้องประสานงานอย่างยุ่งยากให้รัฐยอมอนุมัติให้คนพิการอย่าง Hawking ได้ใช้ พอลูกชายคนแรก Robert โตขึ้น ก็ช่วย Jane ดูแลพ่อได้ เช่น ป้อนข้าว เอาพ่อเข้านอน ฯลฯ ทำให้ Robert ถูกผูกภาระติดกับพ่อ ไม่ได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนที่โรงเรียนเลย Jane เสนอหาพยาบาลมาช่วยดูแล Hawking ก็ไม่ยอม เขาคิดว่า Robert แข็งแรงพอที่จะทำได้ แต่ Jane กังวลมากกับอนาคตของลูก, Hawking อุ่นใจที่จะให้ครอบครัว ลูกศิษย์ และญาติมิตรดูแลเขา ลูกศิษย์ Hawking แต่ละคนเป็นนักฟิสิกส์ที่โดดเด่น และนิสัยดีเหมือนกัน หลายคนถูกส่งมาจากนักฟิสิกส์เพื่อนร่วมงานของ Hawking ทั่วโลก มีหลายคนที่แบ่งห้องอาศัยอยู่ในบ้านของ Hawking นั่นเอง ทั้งทำวิจัยและช่วยดูแลปณินิบัติอาจารย์ไปด้วย ราวกับบรรยากาศใน “นิยายจีนกำลังภายใน” Jane ได้เผชิญกับโรคซึมเศร้าหลายปี แต่บางครั้งการไปทำงานต่างประเทศ ก็ทำให้ Jane และครอบครัวรู้สึกดีขึ้นเช่นกัน เช่น ตอนที่ Hawking ไปทำงานที่ Caltech (California Institute of Technology) ที่ Kip Thorne ที่เป็นศาสตราจารย์ทางฟิสิกส์ทฤษฎีที่นั่นเป็นผู้รับรอง (Kip Thorne ได้รับรางวัลโนเบลสาขาฟิสิกส์เมื่อปีที่ผ่านมา ค.ศ.2017 จากเรื่องคลื่นความโน้มถ่วง (gravitational wave) เพื่อนผู้หญิงคู่อาวโสของ Jane ในมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เห็น Jane ทрудโทรมมากและอมทุกข์ แนะนำว่า Jane ไม่ควรทุ่มเทหมดทั้งชีวิตไปกับ Hawking และลูกๆ ควรหาความสุขและ space ของตนเองบ้าง Jane ก็เลยไปฝึกร้องเพลงคลาสสิกยุคบาโรกในโบสถ์ ทำให้ Jane ได้เป็นเพื่อนกับนักดนตรี ชื่อ Jonathan Jones ที่เป็นครูสอนเปียโนและเป็นผู้ชำนาญดนตรีบาโรก Jonathan ได้เข้ามาแบ่งห้องเช่าอาศัยในบ้านของ Hawking เขาเป็นคนดีมาก ได้เข้ามาช่วยดูแล Hawking ปลดเปลื้องภาระของ Robert และความกังวลของ Jane ลง ทำให้ Robert ได้มีเวลาไปทำกิจกรรมกับเพื่อนมากขึ้น

Jane เล่าว่าช่วงแรกๆ Hawking ก็ทำทฤษฎีปัญหา Jonathan เหมือนที่ท้าทายลูกศิษย์ เขาชอบทดสอบลูกศิษย์ด้วยภูมิปัญญาให้ยอมรับนับถือกันก่อนที่จะทำงานด้วยกัน ลูกศิษย์ Hawking มักเป็นนักวิจัยที่เก่งกาจอยู่แล้ว ได้ฝึกทักษะมาหลายอย่าง แต่ยังไม่มีรู้จะใช้ในด้านไหนที่สำคัญ การมาหา Hawking เหมือนหา “The Oracle” [11] เขาฟังงานลูกศิษย์แล้วจะถอดภาพเป็นแก่น concept ออกมาจากการคำนวณที่ซับซ้อน เนื่องจาก Hawking สื่อสารได้ช้า เขาแนะนำลูกศิษย์ด้วยคำชี้แนะสั้นๆ ที่คลุมเครือ ให้ลูกศิษย์ไปตีความ และทำการคำนวณ realize ข้อแนะนำของเขาให้เห็นว่าจริงหรือไม่ แต่ Hawking ทำทาย Jonathan ไม่สำเร็จ เพราะ Jonathan เป็นคนใจดี ไม่ชอบแข่งขัน ในที่สุด Hawking ก็ชอบ Jonathan, Jane กับ Jonathan ก็ซ้อมดนตรีในบ้าน ซ้อมร้องเพลงแนวบาโรกโดยมี Hawking เป็นผู้ชมและให้ความเห็นต่อการแสดง และในที่สุด Hawking ก็ช่วย Jonathan ก่อตั้งวงออร์เคสตรา “The Cambridge Baroque Camerata” ซึ่งเป็นความฝันของ Jonathan ที่จะมียวงออร์เคสตราของตนเอง ตอนแรก Jonathan ได้ขอทุนสนับสนุนจากรัฐ แต่เมื่อถึงสมัยรัฐบาลเรทเซอร์

(Margaret Thatcher นายกรัฐมนตรีอังกฤษสมัยนั้น) ได้ตัดสินใจประมาณสนับสนุนด้านศิลปวัฒนธรรมลง วงดนตรีของ Jonathan ก็ถูกตัดเงินสนับสนุนต่างๆ ที่เขินสัญญาไว้แล้ว Jonathan คิดหนักจำนวนมากจากการก่อตั้งวง ส่วนครอบครัว Hawking นอกจากทำงานด้านวิทยาศาสตร์แล้ว ยังทำงานการกุศลและงานเคลื่อนไหวทางสังคมจำนวนมากด้วย เช่น การต่อสู้เพื่อสิทธิคนพิการ, การต่อต้านระเบิดนิวเคลียร์, การสนับสนุนสมาคมผู้ป่วยโรคระบบประสาท เป็นต้น พอมีงาน (event) ที่ครอบครัว Hawking ร่วมจัดก็เอาวงดนตรี Jonathan มาเล่น จนกระทั่งวงมีชื่อเสียงพอที่จะตั้งอยู่ด้วยตนเองได้

บ้านนี้ก็เลยมีผู้ใหญ่ 3 คน เป็นเหมือนระบบนิเวศน์ใหม่ที่สมดุล Jonathan กลายเป็น “กิ๊ก” ของ Jane สำหรับ Jane กับ Jonathan เป็นคริสเตียนที่เคร่งครัดทั้งคู่ ทั้งคู่ยืนยงในความรักที่บริสุทธิ์ ไม่มีความคาดหวัง และไม่มีความสัมพันธ์ทางกายกัน Jane ยังคงรักและอุทิศให้ Hawking ในฐานะภรรยาและแม่ของลูก ในขณะที่ Hawking เป็น atheist (อเทวนิยม หรือ ไม่มีศาสนา) เขาไม่ได้ทำอะไร เป็นสมดุลใหม่ของบ้านนี้

Jane เขียนว่า [3]:

“ในความสงบของคืนหนึ่ง ฉันสามารถบอกความลับกับสติเฟื่อง ด้วยท่าทีอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน เขายอมรับอย่างเปิดใจกว้างและอ่อนโยน รับรู้ที่เราทั้งหมดต้องการความช่วยเหลือ โดยเฉพาะตัวเขาเอง หากมีใครบางคนพร้อมที่จะช่วยเหลือฉัน เขาก็จะไม่คัดค้านตรงๆ แต่ฉันยังรักเขาอยู่ เวลาที่สติเฟื่องเต็มใจที่จะแสดงออกถึงความเข้าใจ และเต็มใจที่จะสื่อสารกับฉัน ฉันก็ยอมอดที่จะรักเขาไม่ได้ บางครั้ง เมื่อโจนาธานมีอาการหดรูดเศร้าหมอง สติเฟื่องก็จะเป็นคนที่คอยยืนยันกับฉันว่า โจนาธานจะไม่ทำให้ฉันผิดหวัง และเรื่องที่สติเฟื่องและฉันตกลงกันไว้ ก็จะไม่มีมารรื้อฟื้นมาพูดคุยกันอีก...”

Hawking บอกว่า [4]:

“...เธอกังวลว่าผมจะอายุสั้นและต้องการใครสักคนที่จะดูแลเธอและลูกๆ และแต่งงานด้วยเมื่อผมจากไป เจนได้พบกับโจนาธาน โจนส์ นักดนตรีคนหนึ่งซึ่งเป็นคนก้ออแกนที่โบสถ์ในท้องถิ่น และได้จัดห้องหนึ่งในบ้านให้เขาอยู่อาศัยกับเรา ผมควรจะคัดค้าน แต่ตอนนั้นผมเองก็คิดว่าคงอยู่ได้อีกไม่นานและอยากให้ลูกๆ มีคนดูแลหลังจากที่ผมไม่อยู่แล้ว”

และแล้วเรื่องก็เกิดขึ้นเมื่อปี 1985 ที่ Hawking ไปสัมมนาที่ CERN (ห้องปฏิบัติการฟิสิกส์อนุภาคที่ใหญ่ที่สุดในโลก) ที่กรุงเจนีวา กับทีมลูกศิษย์ เขากับลูกศิษย์ขึ้นเครื่องบินลำน้อยไปทำงานสัมมนา และอนุญาตให้ Jane กับ Jonathan แยกเดินทางไปส่งลูกชายคนเล็ก Timothy หรือ Tim ไปค่ายลูกเสือ แล้วไปเจอกันที่งานสัมมนา และทั้งหมดจะไปดูอุปรากรของ Wagner เรื่อง “The Ring Cycle” ด้วยกัน ปรากฏว่าระหว่างสัมมนา Hawking เกิดไอสาหัส หายใจไม่ออก ลูกศิษย์และผู้ร่วมสัมมนาดูใจ พาเขาส่งโรงพยาบาล ในที่สุดเขามีอาการปอดบวมและทรุดลงจนโคม่า Jane สันนิษฐานว่าหมอนั้นไม่คุ้นเคยกับการป่วยของ Hawking ไม่รู้ว่าจะจัดการปฐมพยาบาลในช่วงแรกอย่างไร หมอได้ใส่เครื่องช่วยหายใจและให้ยานอนหลับเพื่อให้ Hawking ไม่ดิ้นรนต่อการรักษาที่เขาไม่เห็นด้วย ในที่สุดต้องเจาะคอ ทำให้เขาสูญเสียเสียงไป เขาเฉียดตายแต่สามารถกลับมาได้ และคราวนี้เป็นการบังคับให้เขาใช้ทีมพยาบาลมืออาชีพ และมีการประดิษฐ์โปรแกรมและคอมพิวเตอร์ (จากบริษัทของ Walter Wolosz ในแคลิฟอร์เนีย) ติดตั้งกับรถที่นั่งของเขาให้เขาสามารถสื่อสารได้ ทำให้ Hawking ได้เสียงอิเล็กทรอนิกส์สำเนียงอเมริกันที่เป็นเอกลักษณ์ของเขาในเวลาต่อมา ระบบการดูแลเขาใช้ค่าใช้จ่ายจำนวนมาก Jane ต้องยุ่งกับการขอทุนสนับสนุนค่าใช้จ่ายโดยได้ทุนสนับสนุนชั่วคราวจากมูลนิธิแมคอาเธอร์ในอเมริกาที่มี Murray Gell-Mann (นักฟิสิกส์ทฤษฎีรางวัลโนเบลผู้เสนอ quark model ในการอธิบายอนุภาคมูลฐานและ strong interaction) เป็นกรรมการมูลนิธิ Hawking จึงต้องรีบเขียนหนังสือวิทยาศาสตร์สำหรับคนทั่วไป (popular science) ชื่อ “A Brief History of Time” ให้เสร็จเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างทีมพยาบาลและทีมเลขา เขาได้เริ่มต้นเขียนหนังสือเล่มนี้มาก่อนหน้านี้เพื่อต้องการสื่อสารความรู้ฟิสิกส์ระดับแถวหน้า (frontier) ให้กับคนทั่วไป และยังเป็นแผนหาทุนให้ Lucy ลูกสาวของเขาเรียนโรงเรียนเอกชน เมื่อหนังสือได้ตีพิมพ์ประสบความสำเร็จอย่างมากจนสามารถช่วยเหลือค่าใช้จ่ายสำหรับการพยาบาลและทีมเลขาได้ และกลายเป็นหนังสือ popular science ในตำนาน ที่กระตุ้นให้นักวิทยาศาสตร์ที่โดดเด่นในแต่ละวงการเขียนหนังสือสื่อสารวิทยาศาสตร์ระดับแถวหน้าให้คนทั่วไป รวมทั้งเป็นแรงบันดาลใจให้กับเด็กหลายคนอยากเป็นนักฟิสิกส์

Hawking เริ่มชอบการมีทีมพยาบาลและทีมเลขา ซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาของเขา ทำให้เขาห่างเหินจาก Jane และลูกๆ มากขึ้น Hawking ต้องการชื่อเสียงเพื่อผลักดันผลงานและความคิดของเขา ทำให้เขาเริ่ม events มากมายที่ต้องใช้ทีมเลขาประสานงานและทีมพยาบาลคอยดูแลเขา การเชิญ Hawking ไปงานต่างๆ นั้นเป็นเรื่องยุ่งยาก เพราะต้องรับรองทั้งทีมเลขาและทีมพยาบาลที่ไปด้วยกัน ดิถีที่ Hawking ไปพูดก็ต้องมีเส้นทางให้คนนั่งรถเข็นขึ้นได้ [11] ยิ่งเขาป่วยมากเท่าไร เขาก็ยิ่งพยายามใช้ทุกนาทียของเขาโฟกัสกับงานที่สำคัญเท่านั้นในทางหนึ่งเดียว กับ วิธีคิดแบบลดทอนในฟิสิกส์ [3] (reductionism: ตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปในการวิเคราะห์ด้วยเหตุผล เพื่อให้สามารถค้นพบความสัมพันธ์ของปัญหาที่สนใจ) Elaine Mason หัวหน้าพยาบาลได้เข้ามาควบคุมการดูแล Hawking มากขึ้น และทำให้เขาห่างจากครอบครัวมากขึ้น การพูดคุยทำความเข้าใจกันก็ยากมากขึ้น ทั้งๆ ที่อยู่บ้านเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่า จุดแตกหักภายในครอบครัวเริ่มจากการถ่ายทอดสารคดี ทีมงานสารคดีได้ปรับเปลี่ยนการตกแต่งภายในบ้าน Hawking ให้ดูเหมาะสมกับบทของสารคดี ซึ่งผิวดนการถ่ายทอดสารคดีจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของครอบครัว แต่ Hawking ก็ยินยอมทีมงานสารคดี ทำให้รับกวนลูกสาว Lucy ที่ต้องใช้สมาธิสอบเข้ามหาวิทยาลัย หลังจาก Lucy สอบเข้า Oxford ได้ ทั้งคู่ก็แยกกันอยู่ ส่วน Hawking บอกว่าเขาเริ่มทนไม่ได้ถึงความสนิทสนมที่มากขึ้นทุกทีของ Jane และ Jonathan แล้ว Hawking ได้แก้ปัญหาความอึดอัดของครอบครัวโดยย้ายออกไปกับทีมพยาบาล [4]

งานใหญ่ๆ ที่ Hawking, Jane และ Jonathan ทำร่วมกันอย่างน่าประทับใจ คือ การรำลึก 300 ปี Sir Isaac Newton ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ในปี 1987 (Newton ตีพิมพ์หนังสือที่เรียกชื่อย่อว่า “Principia” ที่ถือเป็นการวางรากฐานของวิชาฟิสิกส์ครั้งแรกในปี ค.ศ.1687) โดยมีการประชุมวิชาการที่ Hawking เป็นศูนย์กลาง Jane และ Jonathan ช่วย Hawking ปรึกษาผลงาน Newton พบว่า นอกจากหนังสือ “Principia” และ “Opticks” ที่มีความสำคัญในระดับวางรากฐานของวิชา (เล่มแรกเป็นดาราศาสตร์ ส่วนเล่มที่สองเป็นดาราศาสตร์เชิงเรขาคณิต (geometrical optics)) นิวตันยังได้ตั้งทฤษฎีเชื่อมโยงกับดนตรีในบทความชื่อ “Of Musika” ด้วย แต่ไม่ได้มีความสำคัญในระดับเป็นรากฐานของวิชาดนตรี, Jane ได้ค้นพบงานเขียนของ Roger North ลูกศิษย์สายตรงคนหนึ่งของนิวตัน North ให้การยกย่องอย่างสูงต่อ Newton ในด้านฟิสิกส์ และต่อ Purcell ในด้านดนตรี Henry Purcell เป็นคีตกวียุคบาโรก ชาวอังกฤษ ค.ศ.1659-1695 ร่วมสมัยกับ Newton แนวดนตรีของ Purcell เป็นรากฐานสำคัญของวงดนตรีของ Jonathan ในงานรำลึก Newton นี้ วงดนตรีของ Jonathan ได้จัดการแสดงดนตรียุคนิวตันในหัวเรื่อง (theme) “Principia Musica” ที่ Trinity College มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ด้วย

หลังจากที่ทั้งคู่แยกกันอยู่ในปี 1990 เมื่อถึงปี 1995 ทั้งคู่ได้หย่ากัน Hawking แต่งงานกับหัวหน้าพยาบาล Elaine Mason และต่อมา Jane ได้แต่งงานกับ Jonathan สำหรับ Elaine ภรรยาคนที่ 2 ถึงแม้จะเป็นพยาบาลก็ตาม ก็ได้เผชิญอุปสรรคแสนเจ็บปวดในการดูแล Hawking เช่นกัน Hawking เกิดโคม่าครั้งที่ 2 และ Elaine ได้ตัดสินใจเกี่ยวกับการแก้ปัญหาสุขภาพ Hawking ที่อยู่ในระดับความเป็นความตายได้อย่างเฉียบคม [4,10] เป็นผลให้ Elaine เครียดมาก เช่นเดียวกับที่ Jane เคยเผชิญ Elaine ไม่อาจทนไหวทำให้ทั้งคู่หย่ากันในปี 2006 ลูกๆ ก็เริ่มโตหมดแล้ว Hawking และ Jane กลับมาเป็นเพื่อนมิตรกัน ทั้งคู่และลูกๆ นัดพบกินข้าวด้วยกันทุกสัปดาห์ในฐานะครอบครัวพ่อ-แม่-ลูก แต่ไม่ใช่ในฐานะสามีภรรยา

Jane สรุปบทเรียนว่า [3]:

“การแต่งงานของเราซึ่งบัดนี้กลายเป็นโครงสร้างที่ใหญ่และซับซ้อน เคยเป็นคำจำกัดความของชีวิตแบบผู้ใหญ่สำหรับฉัน ผมมองเห็นเป็นการบรรลุผลที่สำคัญที่สุดของฉัน ซึ่งก็คือ สติเฟนยังรอดชีวิต, ลูกๆ, ครอบครัว และบ้าน มันเป็นประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของการต่อสู้ร่วมกัน...”

ในระหว่างที่ดูแล Hawking และลูกๆ หลายปี Jane ก็ได้ทำปรินญาเอกที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ด้านวรรณคดียุคกลาง หลังจบปรินญาเอก Jane ได้เป็นครูตัวต่อด้านภาษาสำหรับเด็กเข้ามหาวิทยาลัย และได้รวบรวมความทรงจำและตัวตนของตนเองเขียนหนังสือบันทึกชีวิตที่ได้อยู่ร่วมและต่อสู้ดิ้นรนกับ Hawking ในฉบับพิมพ์ครั้งแรกปี 1999 ให้ชื่อว่า “Music to Move the Stars: A Life with Stephen” (ดนตรีเขื่อนดาว) [3,12] สำหรับฉบับขยายและพิมพ์ต่อมาปี 2007 เปลี่ยนชื่อเป็น “Travelling to Infinity: My Life with Stephen” [3]

ผู้เขียนไม่ได้เป็นผู้ชำนาญในเรื่องดนตรีคลาสสิกเพียงแต่ชอบฟังเท่านั้น และไม่ได้ชอบ Wagner ด้วย จึงไม่สามารถปริทัศน์ตัวอย่างดนตรีที่ Hawking ชอบมาให้ชมได้ครับ ผู้เขียนจึงขอปิดการนำเสนอด้วยดนตรียุคบาโรก “Sound the Trumpet” ของ Purcell ที่มีบทร้องที่ Jane อาจจะชอบ ให้ทุกคนลองฟังดูดังนี้

ALISON BALSOM - Sound the Trumpet (Royal Music of Purcell & Handel)

Warner Classics

Published on Oct 6, 2012

<https://www.youtube.com/watch?v=Wa2vzx-aNrww>

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ อ.ชัชวาล ปุณฺณบดินทร์ ที่ช่วยชี้แนะแนวทางการเรียบเรียงเนื้อหาบทความนี้ และขอขอบคุณ ผศ.ดร.ศิริมาศ โกมลจินดา, อ.ดร.ทศพร อังสาชน และ คุณ พรอสิรา วงศ์สุภาพ สำหรับคำชี้แนะต่อบทความครับ

เอกสารอ้างอิง

- [1] BBC Radio 3, Music Matters, “Stephen Hawking's love affair with classical music - in his own words,” 14 March 2018 [Available online: <http://www.bbc.co.uk/programmes/p06136y3>]
- [2] เสวนาทางวิชาการ “Prof. Stephen Hawking: นักฟิสิกส์ทฤษฎีผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาทฤษฎีของหลุมดำและควอนตัมของความโน้มถ่วง,” ศุกร์ 23 มี.ค. 2561, ห้องออดิเทียม (TA212) วิทยาลัยเพื่อการค้นคว้าระดับรากฐาน มหาวิทยาลัยนเรศวร, 14:00-16:00 น.
- [3] เจน ฮอว์กิง-เขียน, โจน สุมทร โชติ-แปล, 2553. **สู่นั่นตลกาล: ชีวิตฉัน และสตีเฟ่น ฮอว์กิง (Travelling to Infinity: My Life with Stephen)**, โพสตันบุ๊กส์, กรุงเทพฯ.
- [4] สตีเฟ่น ฮอว์กิง-เขียน, นรินทร์ กำจัดภัย และ นรา สุภัทโรจน์-แปล, 2558. **ประวัติย่อของผม (My Brief History)**, มติชน, กรุงเทพฯ.
- [5] T. Mills, “Stephen Hawking picks the music (and one novel) He’d spend eternity with: Stream the playlist online in music,” 15 March 2018 [Available online: <http://www.openculture.com/2018/03/stephen-hawking-picks-the-music-and-one-novel-hed-spend-eternity-with-stream-the-playlist-online.html>]
- [6] Wikipedia, “Amyotrophic lateral sclerosis,” [Available online: https://en.wikipedia.org/wiki/Amyotrophic_lateral_sclerosis]
- [7] Wikipedia, “Classical music,” [Available online: https://en.wikipedia.org/wiki/Classical_music]
- [8] N. Gasser, “Period: Late- Post-Romantic,” [Available online: <https://www.classicalarchives.com/period/7.html>]
- [9] Arte Música-uploader, “Der fliegende Holländer 1986,” Published on Oct 7, 2013, [Available online: <https://www.youtube.com/watch?v=b9b97PZUykE>]
- [10] R. Wagner, “The Flying Dutchman (Der fliegende Holländer),” OPERA, [Available online: <https://www.medici.tv/en/operas/wagner-der-fliegende-hollander-thielemann-gloger-bayreuth-festival/>]
- [11] R. Penrose, “Mind over matter: Stephen Hawking – obituary by Roger Penrose,” The Guardian, Wed 14 Mar 2018, [Available online: <https://www.theguardian.com/science/2018/mar/14/stephen-hawking-obituary>]
- [12] Wikipedia, “Jane Hawking,” [Available online: https://en.wikipedia.org/wiki/Jane_Hawking]